

რუსეთ-უკრაინის ომის გეგავლენა რუსეთ-სირიის ურთიერთობებზე

მარიამი ბაზერაშვილი

საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალისტი,
მოწვეული ლექტორი,
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ

აბსტრაქტი

რუსეთ-უკრაინის მიმდინარე ომმა დიდი ზეგავლენა იქონია არა მხოლოდ აღნიშნულ სახელმწიფოებზე, არამედ მათ ტერიტორიულ მასშტაბებსაც გასცდა. პოლიტიკურმა ქაოსმა განსაკუთრებით ზეგავლენა მოახდინა რუსეთის სტრატეგიულ პარტნიორზე, კერძოდ სირიაზე. ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოები განსაკუთრებით გამოირჩევიან პოლიტიკური არასტაბილური გარემოთი, რასაც ხელს უწყობს ქვეყნის შიგნით არსებული არასახარბიელო ეკონომიკური მდგომარეობა, რის საფუძველზეც მოსახლეობის დიდი ნაწილი არის გადატაკებული. სწორედ, ამიტომ აღნიშნული რეგიონის სახელმწიფოების პოლიტიკური წარმომადგენლები ეძებენ მათთვის მნიშვნელოვან სტრატეგიულ პარტნიორს/პარტნიორებს, რომ დაეყრდნონ და შესაბამისად შეინარჩუნონ დომინანტი პოზიცია მათ ქვეყანაში. გამონაკლისი ამ შემთხვევაში არც სირიაა, მისი მოკავშირე რეგიონში არის ირანი, ხოლო გარე აქტორის პოზიციას ბოლო წლებში იკავებს რუსეთის სახელმწიფო. რა თქმა უნდა, სამივე სახელმწიფოს საკუთარი ინტერესები გააჩნია, რის საფუძველზეც ამყარებენ ურთიერთობებს, მაგალითად, ასადის ხელისუფლებაში ყოფნა და ქვეყანაში მის მოწინააღმდეგეების განეიტრალება დამოკიდებულია ირანის და რუსების ძალაზე. ამავდროულად სირია რუსეთისგან საკვები პროდუქტის იმპორტსაც ახორციელებს. 2021 წელს რუსეთმა საკუთარ თავზე აიღო ვალდებულება სირიაში ხორბლის მიწოდებაზე, თუმცა რუსეთ-უკრაინის ომმა აღნიშნული პროცესი შეაჩერა, რადგან მისი ყურედლების არეალი მთლიანად გახდა უკრაინა, შესაბამისად ცდილობს მის მიერ წარმოებული ყველა რესურსი მოახმაროს ამ ომს. სწორედ მიმდინარე ომის ფონზე, სირიაში საკვები რესურსების მიწოდება შენედა და თითქმის რუსეთის მხრიდან მინიმუმადე დაეცა, რამაც ხელი შეუწყო მოსახლეობის უფრო მეტად გადატაკებას და რა თქმა უნდა, ფასების ზრდაც გარდაუვალი აღმოჩნდა. დარგის ექსპერტების მოსაზრებით, ირანს ყველაზე დიდი შანსი მიეცა, იმისთვის, რომ სირიაში საკუთარ ხელში აიღოს სრული ძალაუფლება, იქიდან გამომდინარე, რომ რუსეთის ყურადღების ეპიცენტრი სხვა სახელმწიფოა. მნიშვნელოვანია, იმის აღნიშვნაც, რომ რუსეთის გავლენები მაინც არ შესუსტებულა პოლიტიკური თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური ქაოსი, ეკონომიკური ფაქტორი, ურთიერთობები, სტრატეგიული პარტნიორი, საკუთარი ინტერესები.

შესავალი

2022 წლის თებერვალში რუსეთის შეჭრამ უკრაინაში დიდი ზეგავლენა მოახდინა მსოფლიო პოლიტიკაზე, სადაც არაერთი სახელმწიფო ჩაერთო უკრაინის დასახმარებლად, როგორც ჰუმანიტარული, ისე სამხედრო რესურსების აღჭურვილობის მიწოდების თვალსაზრისით. მიმდინარე ომმა დიდი ზეგავლენა იქონია საერთაშორისო სისტემაში, განსაკუთრებით დამაბული გარემო შეიქმნა ევროპის სახელმწიფოებისთვის. რა თქმა უნდა, აღნიშნული ომი ზეგავლენას იქონიებს პოლიტიკურ-ეკონომიკური თვალსაზრისით, რადგან უკვე შეუქმნა საფრთხე საერთაშორისო ბაზრის მუშაობას. დამატებით, ომის მონაწილე სახელმწიფოების სტრატეგიული პარტნიორების დაზარალებიან ან ის სახელმწიფოები, რომელთაც ჰქონათ ეკონომიკური ვაჭრობა.

მიმდინარე ომის შედეგები ცალსახად აისახა სირიის ეკონომიკურ პოლიტიკაზე. ომმა გამოიწვია ისედაც მძიმე ჰუმანიტარული სიტუაციის გაუარესება დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნისთვის, შესაბამისად სირია აღმოჩნდა ეკონომიკური კრიზისის კატასტროფის ზღვარზე, რადგან ხორბლის მიწოდების შეწყვეტით გაიზარდა დეფიციტი პურზე. მიუხედავად იმისა, რომ სირიის ეკონომიკა მთლიანად არ არის დამოკიდებული რუსულ იმპორტზე მაინც აქვს მნიშვნელოვანი გავლენა ეკონომიკურ ფაქტორზე, რადგან გადატაკებული ქვეყნისთვის ხორბლის რესურსი ძალიან მნიშვნელოვანია. გარდა ამისა, ქვეყნისთვის ფუნდამენტურ გამოწვევას წარმოადგენდა Covid-19-ის დაძლევა, მითუმეტეს ომის ზღვარზე მყოფისთვის ძალიან რთული აღმოჩნდა გარკვეული სანიტარული ნორმების დაცვა, რამაც შეუწყო ხელი პანდემიის გავრცელებამ. შესაბამისად მიმდინარე ფონზე სირიის ეკონომიკა გადატაკებულია, რასაც ხელს უწყობს ქვეყნის შიგნით წარმოებული ეკონომიკური კოლაფსი.

რუსეთ-უკრაინის ხანგრძლივმა ომმა შეიძლება გამოიწვიოს სირიაში პოლიტიკური კონფლიქტის დინამიკის ცვლილება, რაც გამოიხატება შემდგომი ფაქტორებით¹:

- ირანის მცდელობა, რომ გახდეს მთლიანად დომინანტი სახელმწიფო;
- თურქეთის და სირიის ოპოზიციის შესაძლო ზეწოლის გაზრდა სირიის მთავრობასა და ქურთების ხელმძღვანელობით სირიის დემოკრატიულ ძალებზე (SDF);
- არ არის გამორიცხული სოციალური ფონის გამო სირიის ოპოზიციურმა ძალებმა სცადონ ასადის ხელისუფლების მხარდამჭერების ჩამოშორება და სიღარიბის თემის წინა პლანზე წამოწევა;
- მხარდამჭერისგან გარეშე დარჩენილი სირია შესაძლოა კვლავ გახდეს „ისლამური სახელმწიფოს“ შენაერთების თავდასხმების მსხვერპლი.

რუსეთ-უკრაინის ომის დასაწყისში რუსეთმა გამოაცხადა, რომ იგი არ შეასრულებდა 2021 წლის დეკემბრის ვალდებულებას, რაც გულისხმობდა ხორბლის რესურსის შეტანას სირიის რეჟიმის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე, რაც თავის მხრივ გულისხმობდა ახალი

¹ Rahman-Jones, I., Why does Russia support Syria and President Assad? <https://www.bbc.com/news/newsbeat-39554171>, [უ. გ. 7.11.2022].

რესურსის მიწოდებასა და გარკვეული მარაგის შევსებას. ჩრდილო-დასავლეთ სირია განსაკუთრებით განიცდის დეფიციტს, რადგან უშუალოდ დამოკიდებული იყო ხორბლის ყიდვაზე რუსეთიდან და ამავდროულად უკრაინიდანაც, ასევე მცირე იმპორტს აწარმოებდა თურქეთიდანაც, სადაც გვალვამ დააზარალა წარმოება. შესაბამისად სირიის მთავრობას უწევს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი სასურსათო დახმარების შემცირება, მიუხედავად იმისა, რომ რეჟიმმა მიიღო მკაცრი ზომები, როგორცაა, ფასების კონტროლი, რაციონირება და ექსპორტის შეზღუდვები, თუმცა ეკონომიკურად დაბალი რეიტინგული სახელმწიფოსთვის ძალიან რთულია მიმდინარე ეკონომიკური გამოწვევების წინაშე გარკვეული ზომები მიიღო და გაატარო.

1. რუსეთ-სირიის ურთიერთობები

სირიის და რუსეთის ურთიერთობები სათავეს ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დროს იღებს, კერძოდ 1970-იან წლებში საბჭოთა კავშირმა სირიის ტერიტორიაზე მოიპოვა გავლენა, უზრუნველყოფდა ჰუმანიტარული დახმარების და სამხედრო აღჭურვილობის მიწოდებას, ხოლო სანაცვლოდ მან მიიღო ახლო აღმოსავლეთში არსებული ერთადერთი რუსული სამხედრო ბაზა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ რუსეთ-სირიის ურთიერთობები არც ისე სახარბიელო ტემპით განვითარდა, გამომდინარე რუსეთს შიდა არსებული ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პრობლემებით. 2000-იანი წლებიდან, როდესაც ხელისუფლებაში ვლადიმერ პუტინი მოვიდა, სიტუაცია კარდინალურად შეიცვალა. რუსეთის გეოსტრატეგიაში ახლო აღმოსავლეთმა წინა პლანზე გადაინაცვლა, ხოლო სირია, რომელთანაც ხანგრძლივი მეგობრობა აკავშირებდა, მთავარ პარტნიორთა რიგებში აღმოჩნდა. 2011 წლის არაბული გაზაფხულის დაწყების შემდეგ რუსეთის ახლო აღმოსავლური ინტერესები კიდევ უფრო გაიზარდა. გარდა სირიისა რუსეთი ლიბიის პრეზიდენტ მუამარ კადაფიში სტრატეგიულ პარტნიორს ხედავდა, ხოლო კადაფის მკვლელობა რუსეთისთვის არამომგებიანი იყო. ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე რუსეთის გეოპოლიტიკურ ინტერესებში სირიამ ცენტრალური ადგილი დაიკავა, მან მიიღო სრული მხარდაჭერა რუსეთის მხრიდან, როგორც სამხედრო ინფრასტრუქტურის მხრივ, ისე სირიის ტერიტორიაზე გაჩნდნენ რუსი სამხედროები, რომლებიც ასადის ხელისუფლების შენარჩუნება/განმტკიცებას ისახავდნენ მიზნად.

2015 წლის 30 სექტემბერს რუსეთის ფედერაცია ოფიციალურად შევიდა სირიის არაბულ რესპუბლიკაში და ჩაერთო სამოქალაქო ომში პრეზიდენტ ბაშარ ალ-ასადის ხელისუფლების შესანარჩუნებლად. 2011 წლიდან მოყოლებულმა ინტენსიურმა ბრძოლებმა და ტერორისტულმა აქტებმა სირიის არმია ძალიან დაასუსტა. სირიის რეგულალური არმია, ირანის რევოლუციური გუშაგთა კორპუსი, რუსეთის სამხედრო შენაერთები და დაქირავებული არმიაც კი არ იყო საკმარისი ომის დასაწყისში ოპოზიციისა და რადიკალური ჯგუფების წინსვლის შესაჩერებლად.

2015 წლის მარტში სირიის მთავრობამ დაკარგა მეორე პროვინციის დედაქალაქი, იდლიბი, როდესაც ჯეიმ ალ-ფატაჰმა, სხვადასხვა შეიარაღებული დაჯგუფების კოალიციებთან ერთად, წარმართა წარმატებული შეტევა ქალაქზე ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთში. ერთი წლით ადრე მათ აიღეს პროვინციის დედაქალაქი რაქა, თავისი სტრატეგიული ნავთობისა და წყლის რესურსებით, რომელიც იქცა ერაყისა და ლევანტის ისლამური სახელმწიფოს (ISIL) მთავარი დასაყრდენი. გარდა ამისა, სირიის მთავრობამ დაკარგა კონტროლი რამდენიმე პროვინციაზე

- იდლიბის, ალეპოს, რაქას, დეირ აზ ზორის, ჰასაკეს, დერას და კუნეიტრას დიდ ნაწილზე და იბრძოდა ჰამას, ჰომსისა და დამასკოს სოფლის გასაკონტროლებლად.

რუსეთის და ირანის მხარდაჭერით ასადის ხელისუფლებამ შეძლო და შეაჩერა ოპოზიციური ძალების ინტერვენცია. განიმტკიცა სამხედრო სტრატეგიული პოზიციები, მოიპოვა სრული გავლენა და კონტროლი სირიის ტერიტორიაზე, ორივე სახელმწიფომ სირიის ტერიტორიაზე განათავსა საკუთარი სამხედრო ბაზები, რომლებსაც საჭიროების შემთხვევაში ნებისმიერ დროს გამოიყენებენ.

2022 წლისთვის უნდა ითქვას, რომ სირიის ოპოზიციური არმია აღარ წარმოადგენს ისეთივე ძალას, როგორც არაბული გაზაფხულის დასაწყისში. ასადის ხელისუფლება სირიის ტერიტორიას თითქმის სრულად აკონტროლებს, რუსეთსა და სირიას შორის სტრატეგიული პარტნიორობა ზენიტშია. პუტინის ხელისუფლება ასადს მუდმივად ახსენებს, რომ მის გარეშე ვერ შეინარჩუნებდა ხელისუფლებას, თავის მხრივ მაღლიერი ასადი, რუსეთს მხარს უჭერს დიპლომატიურ სარბიელზე, რუსეთისგან ახორციელებს საკვები პროდუქტებისა და სამხედრო ინფრასტრუქტურის იმპორტს და რუს სამხედროებს ამყოფებს საკუთარ ტერიტორიაზე „მშვიდობის უზრუნველსაყოფად“.

2. სირიაში არსებული სასურსათო კვების დეფიციტი

დღესდღეობით სირია რჩება მსოფლიო სასურსათო პროგრამის ერთ-ერთ ყველაზე გადაუდებელ შემთხვევად, რომელსაც სჭირდება სხვა ქვეყნებთან შედარებით უფრო მეტი რესურსის გაწევა/დახმარება. გარდა ამისა, მსოფლიოში ლტოლვილთა მეოთხედი სირიელია და ისინი თავშესაფარს ანუ უსაფრთხო გარემოს ეძებენ 130 ქვეყანაში². რუსეთ-უკრაინის ომმა ჰუმანიტარული დახმარებაზე გარკვეული ზეგავლენა მოახდინა და ისედაც გადატაკებული სახელმწიფო უფრო უკიდურეს მდგომარეობაში ჩააყენა.

შეერთებული შტატებისა და ევროკავშირის მკაცრი სანქციების მეშვეობით, სირია დიდწილად დამოკიდებულია რუსული ხორბლის იმპორტზე. უკრაინა, არის ხორბლის მნიშვნელოვანი მიმწოდებელი გლობალურ ბაზარზე, თუმცა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მას არ შეუძლია თავისი მარცვლეულის ექპორტი, რის გამოც მცირდება გლობალური მიწოდება, რაც რეალურად აისახება ფასების ზრდასა და ხორბლის დეფიციტზე, რომელიც პირდაპირ კავშირშია პურის წარმოებასთან. ახლო აღმოსავლეთის სხვა სახელმწიფოებმა თავის დაზღვევის მიზნით ომის დაწყებისას მიმართეს სხვა მსხვილ ხორბლის ექპორტიორ სახელმწიფოს, როგორცაა ინდოეთი. თავდაპირველად იყო ვარაუდი იმასთან დაკავშირებით, რომ ინდოეთის მხრიდან იქნებოდა გარკვეული ნაბიჯები გადადგმული, რომ დახმარებოდა სირიას ხორბლისა და ბრინჯის საკვების დეფიციტის შესამსუბუქებლად, თუმცა გვალვის გამო სირიამ მიმდინარე პერიოდისთვის დაკარგა აღნიშნული მიმართულებით ექსპორტიორი სახელმწიფო. აქვე აღვნიშნავ, რომ თუ რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტი დიდხანს გაგრძელდება, სირია სურსათის უფრო მწვავე დეფიციტის წინაშე აღმოჩნდება, რომელიც რეალურად საბოლოო ჯამში აისახება პოლიტიკურ დღისწესრიგზეც.

ხორბალი ერთ-ერთი აუცილებელი სასურსათო რესურსია სირიელი მოსახლეობისთვის. სირიის წლიური საჭიროება ხორბლის მიწოდებასთან დაკავშირებით შეფასებულია

² Hatahet, S., What the Russian Invasion Means for Syria. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/what-russian-invasion-means-syria> [უ. გ. 13.11.2022].

დაახლოებით 4,3 მილიონ ტონაზე. 2021³ წელს სირიამ რუსეთისგან დაახლოებით 1,2 მილიონი ტონა იმპორტი განახორციელა და მხოლოდ 1,05 ტონა აწარმოა, რის შედეგადაც რეჟიმის დაქვემდებარებაში მყოფ ადგილებში პურის რიგები დაიწყო და ფასები უპრეცედენტოდ გაიზარდა.

სირიის სასურსათო მარაგის დეფიციტის გაუარესება რუსეთის უკრაინაში ინექსირების უშუალო ბრალი არ არის, თუმცა რა თქმა უნდა პირდაპირ კავშირშია, რადგან დღემდე შეწყვეტილია წვდომა რუსულ საკვებ პროდუქტებზე.

გარდა ამისა, საკვების ალტერნატიული მარაგის მოძიება სირიისთვის ნამდვილად მარტივი არ არის, რადგან ქვეყნიდან იმპორტი კომპრომეტირებულია სანქციებით, რის საფუძველზეც მას გაუჭირდება ეკონომიკური ურთიერთობების დამყარება სახელმწიფოებთან.

გამვირდა, ასევე ძირითადი იმპორტირებული საქონელი. მიმდებარე ბაზრებზე წვდომა ასევე გართულდა, რადგან რამდენიმე ქვეყანამ, მათ შორის თურქეთმა, დაიწყო აკრძალვების დაწესება მარცვლეულის, კულინარიული ზეთისა და სხვა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების ექსპორტი სირიაში.

2.1. ხელმისაწვდომობის პრობლემა

პროდუქტებზე ფასების ზრდამ იმოქმედა ასევე ჰუმანიტარულ დახმარებაზე. მარტის თვეში, მსოფლიო სასურსათო პროგრამის სტრანდარტული კალათის ეროვნული საშუალო ღირებულება დაახლოებით 24 პროცენტით გაიზარდა ერთი თვის განმავლობაში. დამატებით მძიმე მდგომარეობაა ჯანდაცვის სექტორში. რიგი სამედიცინო დაწესებულებები, რომლებიც ოპოზიციის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზეა მთლიანად დამოკიდებულია საერთაშორისო დაფინანსებაზე, რათა უზრუნველყონ აუცილებელი სერვისები და მედიკამენტები.

მიწოდების ჯაჭვის შეფერხებისა და გაზრდილი ხარჯების გარდა, სექტორისთვის გამოყოფილი თანხები ბოლო ათი თვის განმავლობაში 40 პროცენტზე მეტით შემცირდა, რის შედეგადაც საავადმყოფოები და სასიცოცხლო მნიშვნელობის სერვისები დაიხურა.

მიმდინარე ომს არ გამოუწვევია აღნიშნული საკითხების კრიზისი, თუმცა რა თქმა უნდა შეუწყო ხელი მის გამწვავებას. სამომავლოდ კიდევ უფრო გაართულებს ომის ხანგრძლივობა პოლიტიკურ მოლაპარაკებებს ტრანზიციისაზე, რაც რეალურად უფრო და უფრო გააუარესებს ჰუმანიტარულ პირობებს ქვეყანაში.

დარგის ექსპეტების აზრით, სასურსათო უსაფრთხოების მოსალოდნელი კატასტროფის თავიდან აცილების მიზნით, ჰუმანიტარულმა და დონორმა ქვეყანებმა თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უნდა უზრუნველყონ ჰუმანიტარული დახმარების მუდმივი ნაკადის გაზრდა სირიაში.

---

³ Hatahet, S., What the Russian Invasion Means for Syria. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/what-russian-invasion-means-syria>, [უ. გ. 13.11.2022].

3. გეოპოლიტიკური დინამიკა

ბაშარ ალ ასადის ძირითადი მიზანი არის სრული კონტროლი სირიაზე, რაც რეალურად დამოკიდებულია მის მიერ მხარდაჭერის მოკავშირეებზე, კერძოდ, რუსეთსა და ირანზე. აშშ-ისა და ევროკავშირის სანქციების და სერიოზულად დაზიანებული ინფრასტრუქტურის ფონზე სირიას მუდმივად ემუქრება სახელმწიფო ინსტიტუტების დანგრევა, შესაბამისად სირიისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ირანის და განსაკუთრებით რუსეთის თანადგომა გვერდით.

ზოგადად, ირანი უზრუნველყოფს სირიაში ნავთობის, გაზის გარკვეული სახსრების მიწოდებას, ამავდროულად მისი ბაზებიც არის განთესილი სირიის ტერიტორიაზე, ხოლო რუსეთი უზრუნველყოფს საკვები რესურსების ექსპორტს სირიაში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი პოზიციები უსაფრთხოების მხრივ და დიპლომატიის მომლაპარაკე აქტორად ერთგვება, როგორც საშინაო, ასევე საგარეო პოლიტიკის მხრივ. შესაბამისად, რუსეთ-უკრაინის ომს ექნება გარკვეული ზეგავლენა სირიის უსაფრთხოებაზე, რადგან ამის ძირითადი პასუხისმგებელი პირი, როგორც სტრატეგიული თვალსაზრისით გამოდის რუსეთი.

მიუხედავად, იმისა, რომ რუსეთი მაქსიმალურად ცდილობს ნაკლებად დაკარგოს ზეგავლენა სირიაზე, მაინც მისი ფოკუსირება უკრაინის ომისკენ არის მიმართული. შესაბამისად, ამის საფუძველზე, თურქეთი და ირანი, შეეცდებიან რეგიონალურად მოახდინოს ზეგავლენა სირიაზე, განსაკუთრებით ირანი და ამას აკეთებს მაქსიმალურად მისი მარიონეტული ძალების დახმარებით.

პოლიტიკურ პროცესს ეკონომიკურად შექმნილი რთული ვითარება აფერხებს. Carter Center/ACLEDA-ის მონაცემებით, რუსეთის სამხედრო აქტივობა სირიაში მკვეთრად შემცირდა, იმის ფონზე, რომ ის დღემდე რჩება ყველაზე საიმედო პარტნიორად. რუსეთ-უკრაინის ომის დაწყებისას, იყო გარკვეული დაუზუსტებელი ფაქტები იმისთან დაკავშირებით, რომ რუსეთმა სამხრეთ სირიიდან გაიყვანა თავისი ჯარები, თუმცა აპრილის თვეში ჩვეულ კალაპოტს დაუბრუნდა ყველაფერი. დარგის მკვლევარების მოსაზრებით რუსეთი ფოკუსირება, რა თქმა უნდა მთლიანად არის დათმობილი უკრაინაზე, თუმცა ძალისხმევას მაინც არ იშურებს სირიასთან მიმართებაში.

იმის მიუხედავად, რომ რუსეთი თავის პოზიციებს არ თმობს სირიაში და ეს რა თქმა უნდა, განპირობებულია მისი ინტერესით, რომ ყავდეს მთავარი დასაყრდენი სირიაში, ბოლო დროინდელი ცნობებით ირანი უფრო მეტად იკიდებს ფეხს სასაზღვრო რეგიონში, რაც რეალურად ართულებს იორდანის და ისრაელის მიდგომებს ირანის წინააღმდეგ. სირიაში დღემდე მიმდინარეობს კონფლიქტი ოპოზიციასა და ასადის ხელისუფლებას შორის, ხშირ შემთხვევაში ამის დეესკალაციას რუსეთთან ერთად ახერხებდა, თუმცა მიმდინარე რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე რუსეთი ნაკლებად არის ჩართული ქვეყნის საშინაო პოლიტიკაში.

იორდანის ურთიერთობები დღითიდღე იძაბება სირიის მთავრობასთან და ეს განპირობებულია ნარკოტიკებისა და კონტრაბანდისტების სპონსორობაში. კერძოდ,

⁴ Prasad H., Blog | Russia's Invasion of Ukraine Complicates the Situation in Syria.

<https://www.cartercenter.org/news/features/blogs/2022/russias-invasion-of-ukraine-complicates-the-situation-in-syria.html>, [უ. გ. 14.11.2022].

იორდანია ცდილობს მკაცრი ზომები მიიღოს სასაზღვრო რეგიონში, რადგან პირდაპირ ბრალს დებს სირიის მთავრობასა და ირანს ამფეტამინის ვაჭრობის სპონსორობაში. რუსეთი თავის დროზე იყო შუამავალი იორდანიასა და სირიით მთავრობის საღვრის უსაფრთხოების საკითხების მოსაგვარებლად, ხოლო ამ ეტაპზე რუსეთის პოზიციები შემცირებულია, რის საფუძველზეც იორდანის მთავრობა გააქტიურებულია, რათა მარტომ უზრუნველყოს აღნიშნული პრობლემის მოგვარება.

გარდა სამხრეთ სირიის მდგომარეობისა, მნიშვნელოვანია ჩრდილოეთ სირიის საკითხი. კერძოდ, ქურთების და თურქეთის პოზიციის განხილვა. რის საფუძველზეც, სირიისთვის მნიშვნელოვანია ჩრდილოეთ სირიის საზღვრის შენარჩუნება იმ ფონზე, რომ უმეტესი ქურთები არიან დასახლებულნი აღნიშნულ ნაწილში. რუსეთი ამ მიმართულებით გააქტიურებულია და კონფლიქტის მომგვარებელ მხარედ გვევლინება, შეიძლება ითქვას, რომ რუსეთი ამ მიმართულებით იმიტომ არის გააქტიურებული, რომ თურქეთიც არის ერთ-ერთი ჩართული მხარე.

რუსეთი, ასევე ქვეყნის შიგნით არის მთავარი დამრეგულირებელი ძალა ოპოზიციასა და სირიის მთავრობის შორის, რომელმაც 2020 წლის მარტში ცეცხლის შეწყვეტის ერთ-ერთ გარანტიორად წარადგინა თავი. შესაბამისად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქვეყნის საშინაო პოლიტიკის უსაფრთხოების დარეგულირების ერთ-ერთ საკითხად რუსეთი გვევლინება, მაგრამ ამ მიმართულებით შედარებით ნაკლებად არის ჩართული, რადგან როგორც უკვე აღვნიშნეთ მის ფოკუსირების მთავარ წყაროდ უკრაინა გვევლინება.

მიმდინარე ომის ფონზე რუსეთი ეკონომიკური კუთხით სანქცირებულია, რაც რეალურად სირიის მთავრობის ფინანსურ და დიპლომატიურ მხარდაჭერას აფერხებს. ომის პარალელურად, სირიამ შეწყვიტა სავაჭრო ურთიერთობები უკრაინასთან, არადა უკრაინაც ერთ-ერთი ექსპორტიორი ქვეყანა იყო სირიისთვის საკვების მიმართულებით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რუსეთს აქვს სტრატეგიული ინტერესი სირიაში თავისი საჰაერო და საზღვაო ბაზების შენარჩუნების მხრივ. შესაბამისად, ასადაც გარკვეული ინტერესი აქვს, რომ რუსეთი დატოვოს თავის საკუთარ ტერიტორიაზე, კერძოდ რუსეთის დახმარებით ცდილობს საკუთარი პოზიციების გამყარებას. სტრატეგიული კვლევების საერთაშორისო ინსტიტუტის (IISS) მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშის საფუძველზე, რუსეთის სახმელეთო ძალები დაახლოებით 2022 წელს 4000-ს შეადგენდა, შესაბამისად რუსეთი კონცენტრირებულია საჰაერო კოსმოსური თავდაცვის ძალებზე სირიაში. სწორედ აქედან გამომდინარე მას აქვს ჯერ-ჯერობით იმის შესაძლებლობა, რომ ნაკლებად შეცვალოს პოლიტიკური ზეგავლენა სირიაზე.⁵

აქვე აღვნიშნავ, რომ განსაკუთრებით დამაბული ფონი იქმნება ჰუმანიტარული დახმარების მხრივ. ჰუმანიტარული სპექტრის დახმარება დღითიდღე უფრო სჭირდება სირიას. აშშ ერთ-ერთი მსხვილი დამხმარე ძალაა ამ მიმართულებით, შესაბამისად, ჰუმანიტარული დახმარება სირიისთვის სტაბილური უნდა იყოს მოსახლეობის სიღატაკის ზღვრიდან გამომდინარე, თუმცა საერთაშორისო დაფინანსების დეფიციტი შეიძლება აისახოს უკრაინის კრიზისზე რეაგირების მასშტაბიდან გამომდინარე.

---

⁵ Stiftung Wissenschaft und Politik. The War in Ukraine and Its Impact on Syria. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-war-in-ukraine-and-its-impact-on-syria>, [უ. გ. 11.11.2022].

თურქეთის პოლიტიკაც რომ განვიხილოთ, მისი ჩართულობა მიმდინარე ომის ფონზე ნაკლებია, თუმცა იქიდან გამომდინარე, რომ ეკონომიკური თანამშრომლობა გააჩნია რუსეთსა და თურქეთს, გარკვეულ ზეგავლენას იქონიებდა რუსეთ-უკრაინის ომი მათ ურთიერთობებზე. თურქეთი ერთ-ერთი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია იმპორტის კუთხით და გაზის ერთ-ერთი მთავარი მიმწოდებელი. უკრაინაში რუსეთის შეჭრამდეც კი, თურქეთის გაღრმავებულმა ეკონომიკურმა კრიზისმა გაართულა მისი სირიის პოლიტიკის ეკონომიკური ხარჯების გამართულობა. უფრო მეტიც, უკრაინაში ომის ჰუმანიტარული შედეგები დაამატებს თურქეთის ეკონომიკურ ტვირთს ჩრდილო-დასავლეთ სირიაში. ამრიგად, ტრანსსასაზღვრო დახმარების გაგრძელება თურქეთისთვის აქტუალური პრიორიტეტია, ახლა უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე.

მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის ასადის მმართველობის რეჟიმის დარჩენაში მეორე მხრივ ირანს. სირიაში ორი ძლიერი მოკავშირე ერთმანეთის ურთიეთქმედებით იყოფენ ზეგავლენას და მაქსიმალურად ცდილობენ თავიანთი პოზიციების გამყარებას. შესაბამისად რუსეთს და ირანს გარკვეულად პოლიტიკური ურთიერთქმედებით დაბალანსებული ჰქონდათ ტერიტორიული კონტროლი, რათა ასადის მმართველობა შეენარჩუნებინათ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ რუსეთი მაინც დაწინაურებული იყო, რადგან გარდა პოლიტიკურ საქმეებისა, ეკონომიკურ ფაქტორსაც უძღვებოდა. რუსეთ-უკრაინის ომმა, შეიძლება ითქვას შეცვალა გარკვეული დინამიკა, რის საფუძველზეც ირანს მიეცა გარკვეული შესაძლებლობა, რომ გაეზარდა თავისი გავლენა სირიაში. ამის ნათელი მაგალითია მისი გაფართოება ჩრდილო-აღმოსავლეთ სირიაში, იმის ფონზე, რომ აღნიშნულ ნაწილს, უმეტეს შემთხვევაში აკონტროლებდა რუსეთი. სტრატეგიული კვლევების საერთაშორისო ინსტიტუტის (IISS) სამხედრო ბალანსის მიხედვით, ირანის ჯარები მიმდინარე წელს აღნიშნულ რეგიონში 1500-ს შეადგენდა. შესაბამისად, აღნიშნული მაჩვენებლით მათ გაზარდეს თავიანთი ყოფნა ალ-ჰასაკში. რუსეთ-უკრაინის ომამდე რუსეთი ზღუდავდა ირანის საქმიანობას ალ-ჰასაკში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ალ-ჰასაკი ახლოს არის აშშ-ს მიერ მხარდაჭერილ სირიის დემოკრატიული ძალების (SDF) მიერ კონტროლირებად ტერიტორიასთან.

დარგის ექსპერტების მოსაზრებით, ირანს ყოველთვის ჰქონდა სურვილი ვაშიგტონზე ზეწოლა მოეხდინა და შეიძლება ითქვას აქვს ამის შანსი სირიის გავლით. დამატებით, ირანმა აღჭურვა თავისი მარიონეტული ძალები სირიის სხვადასხვა რაიონში იარაღით, მათ შორის არის ჯავშანტექნიკის ტყვიამფრქვევები. ამ საქციელს ირანი ამართლებს იმით, რომ ISIS-ის განახლებულ აქტივობებთან დაკავშირებული ბრძოლისუნარიანად უნდა გასცენ სამომავლოდ პასუხი. დამატებით, ირანი არ დასჯერდა მხოლოდ ალ-ჰასაკის ტეროტორიას, არამედ გააქტიურა თავისი მიმართულებები მარიონეტული ძალების გამოყენებით ჰომსისა და დეირ-ეზ-ზორის პროვინციებში. და ბოლოს, აპრილის დასაწყისში, ირანულმა ძალებმა, ლიბანურ ჰეზბოლასთან და სირიის არმიის პროირანულ მეოთხე დივიზიასთან ერთად, გაამლიერეს თავიანთი ყოფნა მაჰინის სამხედრო საწყობში აღმოსავლეთ ჰომსში, რუსეთის მიერ მხარდაჭერილი ძალების გაყვანის შემდეგ.

დასკვნა

რუსეთ-უკრაინის ომმა სირიისთვის მწვავედ იმოქმედა. ისედაც არსებული სიღარიბე, შიმშილი და ეკონომიკური კრიზი კიდევ უფრო წაახალისა. დღევანდელ დღემდე რეგიონს

გარე აქტორები მაქსიმალურად ცდილობდნენ ყველა ის უარყოფითი ზეგავლენა, რომელიც უკრაინა-რუსეთის ომმა გამოიწვია, სირიისთვის აერიდებინათ, თუმცა უშედეგოდ. გამომდინარე იქიდან, რომ სირიის ეკონომიკაში რუსეთის ექსპორტს დიდი როლი უკავია, შესაბამისად უარყოფითი ზეგავლენის აცილება ვერ მოხერხდა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დასავლეთისთვის რუსეთის გავლენის შემცირება სირიაში, სულაც არ აღმოჩნდა დადებითი შედეგის მომტანი. რუსეთის გავლენის შემცირებასთან ერთად გაიზარდა ირანის გავლენა და როლი. ირანის გავლენების ზრდამ სერიოზული შეშფოთება გამოიწვია ისრაელში, რომელიც ასეთი ვითარებიდან გამომდინარე პირდაპირ საფრთხეს გრძნობს სირიის ტერიტორიაზე განლაგებული ირანული სამხედრო ბაზებიდან.

ძალზედ მნიშვნელოვანია რეგიონული კონფლიქტების შემცირებაში თავისი როლი ითამაშონ ევროკავშირმა და პარტნიორმა ქვეყნებმა, ისეთებმა როგორებიცაა: გაერთიანებული სამეფო, შვეიცარია და ნორვეგია. მათ უნდა შეძლონ და ხელი შეუწყონ გრძელვადიან ჰუმანიტარულ მიზნებს, რომელიც ამავედროულად შეძლებს და რეგიონული უსაფრთხოების ინკლუზიური სისტემის გარანტიც იქნება. ამ თვალსაზრისით აუცილებელია, რომ მათ იმუშაონ ლოკალური კონფლიქტების შემცირების მიმართულებითაც. მათი როლი, ასევე მნიშვნელოვანია რეგიონს შიდა დაპირისპირებული მხარეების, ირანი და საუდის არაბეთი, და ისრაელი „ცივი კონფლიქტების“ დაბალანსებაში. ასევე სირიელი ქურთების საკითხის მოგვარებასა და თურქეთის პოზიციების დაბალანსებაში.

სირიის ეკონომიკისთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ჯანსაღი საინვესტიციო პოლიტიკა, ამ მიმართულებით მას აშკარად გამოწვევები აქვს. სამოქალაქო ომისგან დაზიანებული სირიაში არსებული საწარმოთა რეკონსტრუქციის ხარჯები 250 დან 400 მილიარდ აშშ დოლარამდე მერყეობს. თეორიული შესაძლებლობა არსებობს არაბული სახელმწიფოების მხრიდან, თუმცა ამ მიმართულებით მრავალ გამოწვევას აქვს ადგილი. ერთ-ერთი ირანის ფაქტორია, რომლის გავლენა სირიაში ძალიან დიდია. შესაძლებელია ამან დადებითადაც იმოქმედოს და სწორედ ირანის გავლენის ზრდის შესამცირებლად განახორციელონ არაბულმა ქვეყნებმა ინვესტიცია, თუმცა ინვესტიციის დაკარგვის რისკები საკმაოდ დიდია. ამავედროულად ეკონომიკის აღორძინებას დიდი დრო სჭირდება, ჯერ კიდევ პოტენციურად არსებულ სამოქალაქო ომის პირას მყოფი სირია არც ისე სასურველ საინვესტიციო ქვეყნად მოიაზრება. კიდევ ერთი მიზეზი თავად ქვეყნის მდგომარეობაა. დაშლილ-განადგურებული ქვეყანა, რომლის პოლიტიკური რეჟიმი არასტაბილურია, მოკავშირედ ორი აგრესორი სახელმწიფოა და არცერთი ქვეყნისთვის არ შექმნის ჯანსაღ საინვესტიციო გარემოს.

რუსეთ-უკრაინის ომი დამატებით პოტენციურ საფრთხეს ქმნის ასადის რეჟიმისთვის. რუსეთის ფედერაცია დღითიდღე ამატებს სამხედრო მოსამსახურეებს უკრაინის ტერიტორიაზე, გამომდინარე იქიდან, რომ ისინი წარმატებას ვერ აღწევენ და უფრო დიდ სამხედრო დახმარებას მოითხოვენ, არსებობს ალბათობა, რომ სირიაში არსებული სამხედრო შენაერთები უკრაინაში გაიგზავნებიან. არც ის არის გამორიცხული რუსეთმა, მეგობრობის ნიშნად ასადს სირიული შენაერთების გაგზავნა მოთხოვოს. ასეთი ვითარება ასადის რეჟიმისთვის სასურველი ნამდვილად არ არის. სირიული შენაერთების გაგზავნა თავისთავად ფართო სპექტრით ვერ მოხდება, მცირედი რაოდენობაც კი ასადისთვის საფრთხის შემცველია აისისის გაძლიერებიდან და ოპოზიციური ძალების გააქტიურებიდან გამომდინარე, ხოლო რუსეთის შენაერთების გასვლის შემთხვევაში ასადს უფრო მეტი მხარდაჭერა ირანის მხრიდან დასჭირდება, რომელიც რუსეთის შემდეგ მთავარი მოკავშირე და მხარდამჭერია. თავის მხრივ მსგავსი ნაბიჯი ისრაელის გაღიზიანებას გამოიწვევს, რაც

გაზრდის ისრაელის მხრიდან სირიაზე სამომავლო თავდასხმებს. ისრაელისთვის რუსეთ-სირიის კავშირი არასასურველია, თუმცა უფრო მეტად არასასურველი, რა თქმა უნდა მისი მთავარი მოწინააღმდეგე ირანია, რომელიც ისრაელს ღიად ემუქრება განადგურებით.

2021 წლის დეკემბერში გაეროს სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ სირია გააფრთხილა, რომ მოსალოდნელი გვალვის ფონზე ხორბლის მოსავლის კლება და შიმშილის რისკი საკმაოდ მაღალი იქნებოდა. ომის შედეგად ისედაც დაზიანებულ, განადგურებულ და სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მისულ სირიას ეს ინფორმაცია ნამდვილად არ წაადგებოდა. ამას დაემატა უკრაინის ომის შედეგები, რომელმაც ისედაც სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ სირიაში, დამატებით უფრო მეტად მწვავენი ჰუმანიტარული კრიზისი გამოიწვია. ჯერ კიდევ ომამდე სირიის მოსახლეობის 90% სიღარიბეში ცხოვრობდა, 2/3 დამოკიდებული იყო ჰუმანიტარულ დახმარებაზე, ხოლო 55% საკვებით დაუცველი იყო. სირიის კრიზისს თან ერთვებოდა ცუდი მმართველობის შედეგად დაწესებული სანქციები, კოვიდ პანდემია და ყველა ამ ფაქტორის გათვალისწინებით სირია არნახულ კრიზისში აღმოჩნდა დღეის მდგომარეობით.

რუსეთ-უკრაინის ომის დასაწყისშივე რუსეთმა განაცხადა რომ ის არ აპირებდა 2021 წლის დეკემბრის დასაწყისში აღებული ვალდებულების შესრულებას, რომელიც ასადის რეჟიმის მიერ კონტროლირებადი ტერიტორიებისთვის ხორბლის მიწოდებას შეეხებოდა. ჩრდილო-დასავლეთ სირიაც ამავდროულად განიცდის დეფიციტს, გამომდინარე იქიდან, რომ ის ყიდულობს ხორბალს უკრაინიდან და რუსეთიდან, ან/და თურქეთიდან, რომელიც ასევე დაზარალდა გვალვის გამო. გარდა ამ ყველაფრისა, მსოფლიო სასურსათო პროგრამა, რომელიც დიდწილად არის დამოკიდებული უკრაინაში არსებულ წარმოებაზე, არც თუ ისე სახარბიელო მდგომარეობაშია მიმწოდებლის დაკარგვის, სურსათის ფასების ზრდისა და მსოფლიო გაჭირვებულთა გაზრდილი რაოდენობის გამო. 2022 წლის მაისიდან პროგრამას მოუწევს ჩრდილო-დასავლეთ სირიაში 1.35 მილიანი ადამიანისთვის სასიცოცხლო დახმარების შემცირება. მიუხედავად იმისა, რომ სირიის რეჟიმმა მკაცრი ზომები მიიღო, მაგალითისთვის რაციონირება, ფასების კონტროლი და ექსპორტის შეზღუდვები, ეს მაინც არ არის საკმარისი სიტუაციის დასტაბილურებისთვის.

საბოლოო ჯამში რომ შევაჯამოთ რუსეთის პოზიცია სირიასთან მიმართებით, გამოიკვეთება ძირითადი ტრაექტორია, რომელიც გავლენას იქონიებს იმ შემთხვევაში თუ დიდხანს გაგრძელდა რუსეთ-უკრაინის ომი. პირველი ეს რა თქმა უნდა ეხება, რუსეთის პოზიციების დაკარგვას, რაც გამოიხატება თავისი სამხედრო ყოფნის დაკარგვით თუ უშუალოდ დიდი ძალით მოახდინა ფოკუსირება უკრაინისკენ. შესაბამისად, შესაძლებელია რუსეთმა აღარ დაბლოკოს ირანის გავლენის გაფართოება. სწორედ აქედან გამომდინარე, ირანს უჩნდება იმის შანსი, რომ მთლიანად მისი გავლენის სფეროდ აქციოს სირია, რაც თავის მხრივ არც ისე სახარბიელო იქნება დასავლეთის ქვეყნებისთვის. მეორეს მხრივ, სირიაში უფრო და უფრო გართულდება მდგომარეობა ჰუმანიტარული დახმარების საჭიროების მხრივ, კერძოდ, თუ სირიამ ახლო პერსპექტივაში ვერ იპოვა საკვები რესურსების მხრივ მიმწოდებელი სახელმწიფო, რომელიც მარაგით უზრუნველყოფს, საბოლოო ჯამში გაართულებს ფონს მოსახლეობისთვის მინიმუმ საკვები რესურსების მიწოდებას.

ბიბლიოგრაფია

1. Rahman-Jones, Imran. Why does Russia support Syria and President Assad? <https://www.bbc.com/news/newsbeat-39554171> [უკანასკნელად გადამოწმდა 7.11.2022];
2. Yacoubian, Mona. What is Russia's Endgame in Syria? <https://www.usip.org/publications/2021/02/what-russias-endgame-syria> [უკანასკნელად გადამოწმდა 7.11.2022];
3. SYRIA: A 'FROZEN' CONFLICT RISKS ESCALATING DUE TO THE IMPACT OF THE WAR IN UKRAINE. <https://www.pangea-risk.com/syria-a-frozen-conflict-risks-escalating-due-to-the-impact-of-the-war-in-ukraine/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 9.11.2022];
4. HELLER, SAM. Russia's War in Ukraine Will Also Hurt Syria. <https://tcf.org/content/report/russias-war-in-ukraine-will-also-hurt-syria/?agreed=1> HYPERLINK "<https://tcf.org/content/report/russias-war-in-ukraine-will-also-hurt-syria/?agreed=1&agreed=1>" & HYPERLINK "<https://tcf.org/content/report/russias-war-in-ukraine-will-also-hurt-syria/?agreed=1&agreed=1>" agreed=1 [უკანასკნელად გადამოწმდა 10.11.2022];
5. Stiftung Wissenschaft und Politik. The War in Ukraine and Its Impact on Syria. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-war-in-ukraine-and-its-impact-on-syria> [უკანასკნელად გადამოწმდა 11.11.2022];
6. Hatahet, Sinan. What the Russian Invasion Means for Syria. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/what-russian-invasion-means-syria> [უკანასკნელად გადამოწმდა 13.11.2022];
7. Prasad, Hari. Blog | Russia's Invasion of Ukraine Complicates the Situation in Syria. <https://www.cartercenter.org/news/features/blogs/2022/russias-invasion-of-ukraine-complicates-the-situation-in-syria.html> [უკანასკნელად გადამოწმდა 14.11.2022].